OIKEUSMINISTERIÖ
Lainvalmisteluosasto
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

oikeusministerio@om.fi

OM 15/41/2013

TIETOJÄRJESTELMIÄ KOSKEVIA HYÖKKÄYKSIÄ KOSKEVAN DIREKTIIVIN (2012/40/EU) KANSALLISET TÄYTÄNTÖÖNPANOTOIMET

Oikeusministeriö on 7.5.2014 pyytänyt Finanssialan Keskusliiton (FK) lausuntoa tietojärjestelmiä koskevia hyökkäyksiä koskevan direktiivin (jäljempänä tietoverkkorikosdirektiivi) kansalliseen täytäntöönpanoon liittyvään työryhmämietintöön 27/2014 (jäljempänä mietintö). FK esittää lausuntonaan seuraavaa.

1 Yleistä

Finanssiala ja sen palvelut ovat osa suomalaisen yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ja luonnollinen kohde tietoverkkojen kautta tapahtuville hyökkäyksille. Siksi FK pitää hyvänä mietinnön linjauksia, joilla pyritään varmistamaan verkkohyökkäysten kattava kriminalisointi, ja pääosin yhtyy esitettyihin ehdotuksiin.

Ehdotetut muutokset vaikuttavat keskeisellä tavalla siihen, millaiseksi kansallinen kybertoimintaympäristömme muovautuu. Siksi FK pitää tärkeänä, että tietoverkkorikosdirektiivin täytäntöönpanon ohella huomiota kiinnitetään valtioneuvoston vahvistamien yhteiskunnan turvallisuusstrategian ja Suomen kyberturvallisuusstrategian sekä EU:ssa vireillä olevan tietosuojasääntelyn mukanaan tuomiin haasteisiin ja vaatimuksiin. Ilman tehokasta rikosoikeudellista suojaa elinkeinoelämän, julkisen hallinnon ja viime kädessä kansalaisten panostukset tietoturvallisuuteen jäävät riittämättömiksi.

Huomattava on myös, että direktiivi jättää sääntelyyn kansallista liikkuma- ja tulkintavaraa. Kansallisen täytäntöönopanon yhteydessä on kuitenkin huolehdittava siitä, etteivät kansalliset erot muodostu esteeksi rajat ylittävälle rikosten torjunta- ja tutkintayhteistyölle EU-alueella. Samoin on varmistettava, ettei Suomesta puutteellisen sääntelyn vuoksi muodostu identiteettivarkaiden tai muiden verkkorikollisten turvasatamaa EU:n sisälle

2 Identiteettivarkaus

Käyttäjäidentiteettien ja -tilien anastukset (’account takeover’) jatkaa kasvuaan useissa maissa. Tuoreena piirteenä on havaittu ammattirikollisten pyrkivän rikastamaan kortinhaltijoilta kalastelemiaan maksukorttitietoja hankkimalla muista lähteistä kortin haltijaa koskevia lisätietoja (esim. käyttäjätunnuksia, -profiileja, osoitetietoja, jne.). FK pitääkin erittäin hyvänä, että rikoslakiin ehdotetaan otettavaksi identiteettivarkautta koskeva säännös.

Finanssialan Keskusliitto
Bulevardi 28, 00120 Helsinki
Puh: 020 793 4200
Faksi: 020 793 4202
etunimi.sukunimi@fkl.fi
www.fkl.fi

Finansbranschens Centralförbund
Bulevarden 28, 00120 Helsingfors, Finland
Tel: +358 20 793 4200
Fax: +358 20 793 4202
fornamn.efternamn@fkl.fi

Federation of Finnish Financial Services
Bulevardi 28, 00120 Helsinki, Finland
Tel: +358 20 793 4200
Fax: +358 20 793 4202
firstname.lastname@fkl.fi

Mietintöön sisältyvän eriävän mielipiteen mukaisesti FK pitää kuitenkin välttämättömänä, että esitutkintaviranomaiselle turvataan riittävät mahdollisuudet telepakkokeinojen käyttämiseen myös niissä tilanteissa, joissa identiteettivarkaus esiintyy muista rikoksista erillisenä itsenäisenä rikoksena.

Pelkkä epäily sähköisen identiteetin joutumisesta vääriin käsiin riittää usein siihen, ettei identiteettiin enää voi luottaa, vaan sen laillisen omistajan on pakko ryhtyä ylimääräisiin toimenpiteisiin sen vaihtamiseksi tai turvaamiseksi. Mahdollista myös on, että aika identiteetin anastamisen ja hyödyntämisen (tai hyödyntämisen ilmitulon) välillä on pitkä, mikä tosiasiallisesti voi estää esitutkintatoimenpiteiden käynnistämisen.

Edellä mainituista syistä teon rangaistavuutta ei FK:n näkemyksen mukaan tulisi kytkeä identiteettitietojen oikeudettomaan käyttöön taikka taloudellisen vahingon tai haitan aiheuttamiseen, vaan jo identiteettitietojen oikeudettoman keräämisen ja hallussapidon tulisi olla rangaistavaa.

Identiteettivarkauden seuraamukseksi ehdotetaan sakkorangaistusta. FK pitää tätä riittämättömänä sekä rangaistuksen ennaltaehkäisevää vaikutusta että epäiltyjen rikosten tutkintaa silmällä pitäen. FK pitää selvänä, että verkkotalouden laajetessa identiteetin merkitys ja arvo haltijalleen kasvaa. Kyse on yhä selkeämmin oikeudesta, johon aineettoman henkilökohtaisen oikeuden rinnalla liittyy varallisuusoikeudellisia piirteitä. Tämän vuoksi rangaistusasteikko tulisikin määritellä niin, että vankeusrangaistuksenkin määrääminen olisi mahdollista, jos tilanne sitä vaatii.

Mahdollista on, että käytännön tilanteissa laajamittainen tai ammattimainen identiteettien varastaminen voisi tulla rangaistavaksi muidenkin kuin identiteettivarkauden tunnusmerkistön pohjalta. FK kuitenkin katsoo, että olisi perusteltua säätää erikseen törkeästä tekomuodosta niitä tilanteita varten, joissa törkeän rikoksen tunnusmerkistön täyttävä identiteettivarkaus esiintyy erillisenä itsenäisenä rikoksena. Samassa yhteydessä tulisi pohtia, onko identiteettivarkauden tutkinnan aloittaminen kaikissa tilanteissa perusteltua jättää asianomistajan ilmoituksen varaan.

3 Telepakkokeinoista tietoverkkorikosten tutkinnassa

Kuten mietintöön sisältyvässä eriävässä mielipiteessä todetaan, tietoverkkoympäristössä tehtyjen rikosten selvittämiseksi, televalvonta on usein ainoa käytettävissä oleva pakkokeino, jota kautta esitutkinnassa päästään eteenpäin. Tämä on keskeinen ero tietoverkkorikosten ja ns. perinteisten rikosten välillä. Tästä syystä FK pitää tärkeänä, että riittävät telepakkokeinot sallitaan identiteettivarkauden ohella myös muiden tietoverkkorikosten esitutkinnassa.

4 Elintärkeän infrastruktuurin määritelmä

Törkeään datavahingontekoon, törkeään tietoliikenteen häirintään ja törkeään tietojärjestelmän häirintään ehdotetaan sisällytettäväksi tietoverkkorikosdirektiivin edellyttämä elintärkeään infrastruktuuriin liittyvä kvalifiointiperuste. Elintärkeää infrastruktuuria ei direktiivissä ole määritelty. Mietinnössä peruste on muotoiltu seuraavasti: ”teko kohdistuu laitteeseen, tietojärjestelmään tai viestintään, jonka vahingoittaminen vaarantaisi energiahuollon, yleisen terveydenhuollon, maan-

puolustuksen, oikeudenhoidon taikka muun näihin rinnastettavan yhteiskunnan tärkeän toiminnon".

Elintärkeän (tai kriittisen) infrastruktuurin käsite ei ole suomalaiselle sääntelykulttuurille vieras, vaan siihen viitataan ainakin Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010), Suomen kyberturvallisuusstrategiassa (valtioneuvoston periaatepäätös 24.1.2013) ja valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista (5.12.2013), joista viimeksi mainittu sisällyttää kriittiiseen infrastruktuuriin seuraavat osa-alueet:

- energian tuotanto-, siirto- ja jakelujärjestelmät
- tieto- ja viestintäjärjestelmät, -verkot ja -palvelut
- finanssialan palvelut
- liikenne ja logistiikka
- vesihuolto
- infrastruktuurin rakentaminen ja kunnossapito
- jätehuolto.

Mietinnössä ehdotettu muotoilu poikkeaa selvästi edellä mainituissa säännöksissä noudatetuista määritelmistä.

Useille elinkeinoelämän sektoreille (mm. finanssi- ja tietoliikennealat) asetetaan raskaita tietoturvavelvoitteita siksi, että ne katsotaan osaksi yhteiskunnan elintärkeää infrastruktuuria. Tämän vuoksi FK pitää välttämättömänä, että elintärkeään infrastruktuuriin liittyvä kvalifiointiperuste määritellään, niin että se on yhdenmukainen muissa edellä mainituissa säännöksissä sovellettujen määritelmien kanssa. Pelkillä elinkeinoelämän toimenpiteillä ei säännösten edellyttämän suojan tason saavuttaminen ole mahdollista, vaan se edellyttää tuekseen myös riittävää rikosoikeudellista suojaa.

5 Tietosuojasääntely

EU:ssa on vireillä tietosuoja-asetusta koskeva sääntelyhanke, joka FK:n näkemyksen mukaan tulisi huomioida tietoverkkorikosdirektiivin kansallisessa täytäntöönpanossa. Yleisen edun kannalta olisi järkevää, että epäillyt tietoverkkorikokset ilmoitettaisiin ja niiden tutkinta aloitettaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Jos tietosuoja-asetus toteutuu esitetyssä muodossaan, rekisterinpitäjä, järjestelmän omistaja tms.saattaisi näin toimiessaan samalla kuitenkin altistaa itsensä asetuksen mukaisille ankarille hallinnollisille sanktioille. FK:n mielestä olisi tarpeen tässä yhteydessä selvittää, olisiko jotain tehtävissä sanktiokumulaation tai teon tahallisuuteen muuten suhteettomien seuraamuksien välttämiseksi.

FINANSSIALAN KESKUSLIITTO

Risto Karhunen